

УДК 94(477)

Мельничук О.А. Інститути соціального захисту Польщі на західноукраїнських землях у 20 – 30-х рр. ХХ ст. // Україна і Польща: історичне сусідство. Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2012. – С.423-426.

О.А. Мельничук

ІНСТИТУТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПОЛЬЩІ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У 20 – 30-Х РР. ХХ СТ.

Система соціального захисту найманих працівників, побудована на принципах соціального страхування, у провідних західноєвропейських державах була започаткована в останній чверті ХІХ ст.. Вже на кінець 1930-х рр., за даними бюро праці при Лізі націй, основні види соціального страхування були запроваджені у 22 із 77 капіталістичних країн. Однією з таких держав, в якій впродовж 20 – 30-х рр. ХХ ст. відбувалося активне становлення інституту соціального страхування була Польща. Оскільки впродовж 20 – 30-х рр. ХХ ст. західноукраїнські землі – Східна Галиччина, Західна Волинь та Західне Полісся, знаходилися у складі Польщі, на їх територіях діяла автентична система соціального захисту найманих працівників.

Вперше на загальнодержавному рівні страхування соціальних ризиків працюючих у Польській державі було передбачено законом від 19 травня 1920 р. За його положеннями застраховані від тимчасової непрацездатності сплачували 40% внесків, отримуючи допомогу у розмірі 60% заробітної плати. Страхувий внесок робітника у лікарняну касу складав 7,6% заробітку (середній заробіток становив 86 злотих на місяць – О.М.). Станом на 1925 р. страхування на випадок хвороби здійснювали 193 лікарняні каси, які охоплювали 1 млн. 650 тис. застрахованих та 2 млн 250 тис. членів їх сімей. В середньому на одну лікарняну касу припадало 8500 застрахованих. Надходження всіх лікарняних кас склали 143 млн. злотих, з яких 131 млн. склали страхові внески. Запасний капітал на кінець року становив 33 млн. злотих, або 20 злотих на одного застрахованого. За цей період витрати на грошові допомоги застрахованим становили 107,3 млн. злотих, що у розрахунку на одного працівника складало 64,2 злотих на рік. За вказані кошти було оплачено 686 тис. випадків захворювань, 12 745 випадків пологів, 565 тис. днів непрацездатності після пологів. На 100 тис застрахованих припадало 41 захворювання із середньою тривалістю 13 календарних днів. При цьому на одного застрахованого припадало 6 днів хвороби. [4, с.24].

У період економічної кризи 1929-1933 рр. розміри допомоги непрацездатним були скорочені із 60 до 50% заробітку, а час отримання допомоги – з 39 до 26 тижнів (для

членів сімей застрахованих із 26 до 13 тижнів) [6, с.31]. Допомога у зв'язку із вагітністю та пологами зменшувалася від 30 до 25% розміру заробітної плати. Вдвічі зменшувався розмір допомоги на поховання. [2, с.9].

Страховання від безробіття для робітників було запроваджено у Польщі законом від 18 липня 1924 р. Згідно його положень право на допомогу із безробіття отримували усі наймані працівники з 18 років. Страхові витрати розділялися між самими робітниками, роботодавцями та державою. Так, робітники сплачували щомісячно страхові внески у розмірі 0,45%, роботодавці – 1,35%, держава – 0,9% від заробітної плати [5,с.18]. Залежно від сімейного стану розмір допомоги з безробіття становив від 3,3 до 5,5 злотих на день. Допомога видавалася з 11 дня безробіття. Тривалість її виплати становила від 13 тижнів до 6 місяців. Вже до кінця 1925 р. від даного соціального ризику було застраховано 577 тис осіб [1, с.16]. Із 116 тис безробітних, зареєстрованих на біржах праці на цей час, допомогу отримували 27,2%. Середній розмір допомоги на одного безробітного складав 40 злотих на місяць. При цьому застрахований сплачував страхові внески у розмірі 2% від заробітної плати [4, с.24].

Законом від 24 листопада 1927 р. страхування від безробіття було поширене і на службовців. Залежно від розміру заробітної плати усі застраховані поділялися на 14 розрядів (від 60 до 720 злотих на місяць). Для отримання допомоги безробітний повинен був сплатити внески не менше ніж за 6 місяців[3, С.14].

За період економічної кризи 1929-1933 рр. чисельність безробітних у Польщі зросла від 126 до 353 тис. осіб. Саме тому, частка безробітних, які отримували допомогу зменшилася до 25%. З них більше половини отримували мінімальний розмір допомоги, що становив 3,3 злотих [15, с.18].

Урядовим законопроектом від 14 березня 1932 р. були встановлені більш жорсткі умови для отримання допомоги із безробіття. Так, право на допомогу отримував застрахований, що відпрацював не менше ніж 26 календарних тижнів. Страхові внески для роботодавців зросли від 1,5 до 2% заробітної плати, а для робітників – від 0,5 до 2 %. При цьому розміри допомог безробітним були зменшені майже на 50%. Так, якщо до цього часу тижнева страхова допомога диференціювалася в межах від 21 до 35 злотих, то згідно законопроекту лише із 10 до 18 злотих [5, с.19].

З 1 квітня 1933 р. у Польщі вступив в дію новий закон страхування від безробіття. Законом передбачалося створення загальнодержавного фонду для безробітних в обсязі 100 тис. злотих. Наповнення фонду здійснювалося з податків, що стягувалися із заробітної плати, квартирного податку, податків із ресторанів, і, навіть, з електричних лампочок. Тривалість виплати допомоги скоротилася з 9 до 6 місяців, а її розмір зменшився на 40%.

Допомоги позбавлявся робітник, що звільнився з роботи за власним бажанням [6, с.32].

Страхування від нещасних випадків на території Польщі було частково запроваджено у 1919 р. Станом на 1925 р. даний вид обслуговували чотири страхові установи, що охоплювали 2 млн. 675 тис. застрахованих. Всього за цей рік було зафіксовано 52 100 нещасних випадків, з яких 806 – із смертельними наслідками. Застрахованим було виплачено 63 097 пенсій, з яких: 45 706 – самим травмованим; 8 914 – вдовам; 8 475 - сиротам. Середній розмір такої пенсії складав 17 злотих на місяць [4, С.24].

Страхування інвалідності та старості до 1927 р. здійснювалося лише на колишніх німецьких територіях, де проживало 800 тис. застрахованих. Всього на 1925 р. тут нараховувалося 110 тис. пенсіонерів, з яких 51 тис. інвалідів, 15 тис. престарілих, 11 тис. вдів та 33 тис. сиріт. Середня пенсія по старості складала 11 злотих на місяць, а з інвалідності не могла бути меншою 50 злотих. За польським законодавством право на пенсію з інвалідності отримували особи з 65 років за умови сплати страхових внесків не менш як 750 тижнів. Пенсія інваліда складалася із двох частин: основної (10-15% заробітку) та індивідуальної (для тих, хто був застрахований більш як 200 тижнів). Загальний розмір пенсії при цьому коливався від 10 до 56% заробітку [2, с.9]. При повній втраті працездатності застрахованому гарантувалася пенсія у розмірі 2/3 середньої заробітної плати за останні 52 тижні. У випадку смерті сім'я отримувала місячний заробіток застрахованого [6, с.31].

Отже, на кінець 1930-х рр. на західноукраїнських землях функціонували усі основні види страхування Польської держави, що передбачали соціальні виплати застрахованим у разі настання соціальних ризиків.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Котляр М. Социальное страхование в капиталистических странах / М. Котляр // Вопросы страхования. – 1935. – №19. – С.15-16; 2. Котляр М. Соцстрах в Польше под ударами кризиса / М. Котляр // Вопросы страхования. – 1935. - №11. – С.9; 3. Опольский А. Новый закон о страховании служащих в Польше / А. Опольский // Вопросы страхования. – 1928. – №9. – С.14-15; 4. Опольский А. Социальное страхование в Польше за 1925 г. / А. Опольский // Вопросы страхования. – 1926. – №11. – С.24; 5. Пескин В. Наступление на соцстрах в Польше / В. Пескин // Вопросы страхования. – 1932. - №16-17. – С.18-20; 6. Фишер П. Разгром страхования от безработицы и ухудшение других видов страхования в Польше / П. Фишер // Вопросы страхования. – 1933. - №7-8. – С.31-32.